

ՂԱՐԻԲՋԱՆՑԱՆ ԳԵՎՈՐԳ

(ԱԻ)

1980-ԱԿԱՆ ԹԹ. ՍԿՁԲՆԵՐԻՆ ՍԻՐԻԱՅՈՒՄ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՎ ՆԵՐՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՐՈՇ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

1982թ. մուսուլման-եղբայրների ելույթները (որոնք ուղղակիորեն սպառնում էին Սիրիայում վարչակարգի գոյությանը և ուղղիչ շարժմանը), ճնշելուց հետո իրադրությունը երկրում թեև որոշակիորեն կայունացավ, սակայն մնում էր լարված հիմնականում սոցիալ-տնտեսական դժվարությունների և իշխանական վերնախավում ի հայտ եկած որոշ տարածայնությունների հետևանքով:

1980-ականների սկզբից Սիրիայում փաստորեն տնտեսական ճգնաժամ էր տիրում: 1970-ական թթ.-ին ուղղիչ շարժման հայեցակարգի ներքո տեղի ունեցած սոցիալ-տնտեսական բարեփոխումները կանգ առան, և սկսվեց լճացման ժամանակաշրջան (ֆաթաթ առ-ռուքուդ ալ-իկթիսադիյ):

Սիրիայի տնտեսությունը հնգամյա պլանային էր, որը մասնակվել էր Խորհրդային Միությունից և որի հիմքը դրվել էր դեռևս 1960-ականներին, սակայն հնգամյա պլանները հիմնականում ձևական բնույթ էին կրում և ամբողջովին չէին իրագործվում: Դրանց մեջ ամենաարդյունավետը 1971-1975 թթ. պլանն էր, երբ 1970թ. մոյսեբերի 16-ին Հաֆեզ ալ-Ասադի կողմից սկզբնավորված ուղղիչ շարժման հայեցակարգի ներքո երկրում իրականացվեցին արմատական բարեփոխումներ, և Սիրիան դուրս եկավ խորը սոցիալ-տնտեսական ճգնաժամից: Այն առանձնանում էր մախանշած բարեփոխումների ուղղվածությամբ, մասնավորապես՝ տնտեսության ազատականացմամբ և մասնավոր հատվածի զարգացմամբ:

1980-ական թթ. սկզբից Սիրիայի տնտեսությունը բախվեց մի քանի գլխավոր խնդիրների հետ: Սոցիալ-տնտեսական դժվարությունների հիմնական պատճառներից էին 1980-ական թթ. սկզբներից մավթի գնի կտրուկ նվազումը միջազգային շուկայում և բնականաբար մավթարդյունահանող հարուստ արաբական երկրների կողմից Սիրիային հատկացվող օգնության զգալի նվազումը: Սիրիային հատկացվող ֆինանսական օգնությունը կրճատվեց մաև այն պատճառով, որ 1980թ. սկսված իրանա-իրաքյան պատերազմի ընթացքում Իրաքի պահանջով և Իրանից բխող վտանգի

առկայության պայմաններում Ծոցի երկրները հսկայական ֆինանսական միջոցներ էին տրամադրում Իրաքին¹:

Արտաքին օգնությունը կարևորագույն դեր էր խաղում տնտեսական զարգացման ծրագրերի ֆինանսավորման գործում: Եթե 1980-81թթ. Սիրիային հատկացվող ամբողջ անհատույց ֆինանսական օգնությունը կազմում էր 1.8 մլրդ դոլար, ապա 1985թ., աստիճանաբար նվազելով, այն աղյեն կազմում էր 780 մլն. դոլար (ներառյալ իրանական անվճար նավթի առաքումները)²: Նշված ժամանակաընթացքում ընկան նաև բամբակի համաշխարհային գները, որը Սիրիայի ամբողջ արտահանման ծավալի մեջ մեծ տոկոս էր կազմում:

Սիրիայում կարևորագույն տնտեսական գործոն էր նաև արտասահմանում, մասնավորապես նավթարդյունահանող արաբական երկրներում աշխատող սիրիացիների ամենամյա դրամական փոխանցումները հայրենիք, որոնք նույնպես զգալիորեն նվազեցին 1980-ական թթ. սկզբներից՝ կապված այդ երկրներում գործարար ակտիվության անկման և Հարավ-Արևելյան Ասիայից ելած աշխատուժի և սիրիացիների միջև առկա մրցակցության պատճառով: Այդ փոխանցումները 0.5 մլրդ. դոլարից իջան 0.3 մլրդ. դոլարի³: Արդյունքում՝ 1980-ականների կեսերին Սիրիան չստացավ ընդհանուր առմամբ սպասվելիք մոտ 5 մլրդ. դոլարի չափով օգնություն, որի միջոցով ծածկում էր ոչ միայն բյուջեի դեֆիցիտը, այլև մարում էր արտաքին պարտքերը⁴:

Մյուս խնդիրը գոյություն ունեցող մի շարք ներքին և արտաքին քաղաքական պատճառներով բանակի, անվտանգության ծառայությունների և սպառազինությունների վրա ուղղվող հսկայական ծախսերն էին: Եթե 1970թ. սիրիական բանակի թվաքանակը կազմում էր 80 հազ., ապա 1984թ. սիրիական բանակը կազմում էր 362 հազ., այսինքն, երկրի ամբողջ բնակչության մոտ 3.5 տոկոսը⁵: 1985թ. այն հասավ արդեն 400-404 հազարի⁶: Ակնհայտ է, որ մոտ 11 մլն. բնակչություն ունեցող երկրի համար 400 հազարանոց զինված ուժեր պահելը չափազանց դժվար է և անխուսափելիորեն պետք է դժվարություններ ստեղծեր երկրի տնտեսության համար: Լիբանանում սիրիական զորքերի ներկայությունը և ռազմական ծախսերը օրական կազմում էին 250 հազար ԱՄՆ դոլար⁷: 1982թ. արդեն ռազմական ծախսերը կազմում էին Սիրիայի բյուջեի 29.1%-ը⁸:

Ներքաղաքական ոլորտում Սիրիայում գլխավոր զարգացումներից մեկն այն էր, որ 1980-ական թթ. սկզբից մուսուլման-եղբայրների և միավորված իսլամական ընդդիմության՝ իսլամական ճակատի կողմից Սիրիայի քաղաքական համակարգի դեմ կազմակերպված ընդդիմության փոխարեն Սիրիայում ի հայտ եկավ միջանձնային մրցակցություն և միանձնյա ընդդիմություն՝ ի դեմս նախագահ Հաֆեզ ալ-Ասադի կրտսեր եղբայր Ռիֆաաթ ալ-Ասադի, որը Բաասի մարզային ղեկավարության անդամ էր և *սառայա ադ-դիֆա'յի* (պաշտպանական ջոկատներ) էլիտար. գորամիավորումների

հիմնականում ու զգալի դեր էր կատարել 1982թ. Հոմսում և Համայում մուսուլման-եղբայրների հակապետական ելույթները ճնշելու գործում:

1984թ. մարտի 11-ին Միդիայում ձևավորվեց փոխնախագահների ինստիտուտ, սահմանվեց երեք փոխնախագահի պաշտոն, որոնք զբաղեցրեցին նախկին արտգործնախարար և փոխվարչապետ Աբդ ալ-Հալիմ Նադդին՝ առաջին փոխնախագահ, Բասսի մարգարին՝ ղեկավարության անվանի գործիչ Ջուհեյր Մաշարկան, ինչպես նաև Ռ. Ասադը՝ նախագահի եղբայրը: Վերջինս որոշ ժամանակ անց գրկվեց իր բոլոր իրավասություններից և աքսորվեց երկրից Ասադին մարտահրավեր նետելու և իշխանությունը Միդիայում զավթելու փորձի պատճառով:

1980-ական թթ. սկզբներին փոխգիշումների նպատկով գնալով Եվագում էր Ելավիների⁹ ներկայացվածությունը Բասս կուսակցության բարձրագույն օղակներում, որն իհարկե ձևական բնույթ էր կրում: Սա հին մշակված մարտավարություն էր Ասադի կողմից և նպատակ ուներ մեղմել իշխանական մարմիններում երկրի կրոնա-համայնքային ներկայացվածության անհավասարակշռությունը և խուսափել վարչակարգի նկատմամբ ընդդիմադիր տրամադրություններից և բողոքի ելույթներից Միդիայում մեծամասնություն կազմող սուննի ազգաբնակչության կողմից:

1980-ականների սկզբին Միդիայի ներքաղաքական կյանքում տեղի ունեցած ընդհանուր առմամբ զլխավոր զարգացումն այն էր, որ բասսական գաղափարախոսությունն ու կուսակցության հիմնարար սկզբունքներն սկսեցին հետզհետե փոխարինվել նախագահ Հաֆեզ ալ-Ասադի անձի պաշտամունքով, որը ձեռք բերեց առաջնային նշանակություն վարչակարգի պահպանման համար: Երկրում կայունության հիմքում ընկած էր Ասադի անձը, թեև մուսուլման-եղբայրներին ճնշելուց հետո էլ ավելի ակտիվ սկսվեց կուսակցության գաղափարախոսական աշխատանքը բնակչության շրջանում: Եթե 1975թ. Միդիայում Բասսի անդամ էր 22.549, 1980թ.՝ 45.010, այս 1985թ. երկրում կուսակցության անդամների ընդհանուր թիվը կազմում էր արդեն 111.595 քաղաքացի¹⁰:

GEVORG GHARIBJANYAN

(IOS)

ON SOME POLITICAL AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENTS IN SYRIA IN THE EARLY 1980's

Since the 1980's, socio-economic reforms in Syria carried out under the doctrine of the Corrective Movement of the 1970's, stopped, and replaced by a period of economic stagnation.

Since the early 1980's, the economy of Syria faced several main challenges. Among the socio-economic difficulties were the sharp decrease in oil prices on the international market in the early 1980's and the resulting reduction of aid provided to Syria by the rich oil-producing Arab countries.

In the early 1980's, the main development in Syria's domestic political life in general was a gradual shift from the ideology and the founding principles of the Ba'ath party to the President Hafez al-Assad's cult personality, which gained a great significance for preserving the regime.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Huda Hawwa, Linkages and Constraints of the Syrian Economy, State and Society in Syria and Lebanon, edited by Youssef M. Choueiri, University of Exeter Press, 1993, p. 91.
2. БПИ ТАСС, 17.03.1987, № 53, с. 31.
3. Նույն տեղում:
4. Сирия, справочник, Москва, 1992, с. 308.
5. Zeev Ma'oz, The evolution of Syrian Power, 1948-1984, Syria under Assad, Domestic Constraints and Regional Risks, edited by Moshe Ma'oz and Avner Yaniv, London and Sidney, 1987, p. 72.
6. Zeev Ma'oz, նույն տեղում, Ахмедов В.М., Армия и политика в современной Сирии, с. 160.
7. Сирия, справочник, с. 226.
8. Kais Firro, The Syrian Economy under the Assad Regime, edited by Moshe Ma'oz and Avner Yaniv, London and Sidney, 1987, p. 63.
9. Ալավիներն իրենցից ներկայացնում են մեծամասամբ Սիրիայի հյուսիս-արևմտյան և Սիջերիականի ավազներ շրջաններում ապրող ցեղերի ամբողջություն, որոնց հավատքի հիմքում ընկած է իսլամը, որն իրենցից ներկայացնում է ինքնուրույն շիական աղանդ: Նախագահ Հաֆեզ ալ-Ասադը ալավիական համայնքի ներկայացուցիչ էր:
10. الحركة التصحيحية المجيدة في الذكرة الخامسة والعشرين، دمشق، ١٩٩٥، ص. ٨١.